

แนะนำหนังสือเรื่อง **Border Capitalism, Disrupted: Precarity and Struggle in a Southeast Asian Industrial Zone.**

By Campbell, Stephen. 2018.
Ithaca: Cornell University Press. 206 pages.

พัชรินทร์ เทพนำชัย

นักศึกษาปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนเป็นประเด็นศึกษาหนึ่งที่นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาให้ความสนใจ โดยเฉพาะการศึกษาแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดนแม่สอด จังหวัดตาก Stephen Campbell คือหนึ่งในนักสังคมวิทยาที่ให้ความสนใจกับประเด็นดังกล่าว เขาพยายามทำความเข้าใจกับการเมืองว่าด้วยความสุมเสี่ยง (politics of precarity) ในพื้นที่ชายแดน และการต่อสู้ของแรงงานข้ามชาติ ด้วยการศึกษปฏิบัติการณ์ในชีวิตประจำวันของตัวแสดงต่าง ๆ เช่น แรงงานข้ามชาตินายจ้าง นายหน้า เป็นต้น หนังสือ Border Capitalism, Disrupted: Precarity and Struggle in a Southeast Asian Industrial Zone ได้นำพาผู้อ่านให้เห็นภาพพื้นที่ทุนนิยมชายแดนแม่สอด ที่อยู่ภายใต้บริบทพื้นที่กำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจ (global south) เป็นทุนนิยมที่ใช้ประโยชน์จากการเป็นพื้นที่ชายแดนที่การข้ามแดนและการดำรงอยู่ของแรงงานข้ามชาติถูกกำกับด้วยกฎระเบียบที่เข้มงวด ที่เอื้อประโยชน์ต่อการกดขี่ของทุน แสดงให้เห็นการจัดการแรงงานข้ามชาติด้วยการควบคุมเชิงพื้นที่ และการต่อสู้ของแรงงานข้ามชาติกับกลไกการควบคุมดังกล่าว

แรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมาได้เข้ามาทำงานภาคเกษตรในแม่สอด ในช่วงปี ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 1995 โดยประมาณ หลังจากนั้นแรงงานได้ทยอยเข้าสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ช่วงเวลานี้ยังไม่มีมีการเปิดให้ขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติในแม่สอด ทำให้เกิดขบวนการค้ามนุษย์ที่นำแรงงานข้ามชาติจากแม่สอดไปทำงานในเมืองชั้นในของประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย (Campbell, 2018: 26) แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในแม่สอดต้องเผชิญหน้ากับการถูกกดขี่ ชูตริต และถูกควบคุมด้วยกลไกการควบคุมเชิงพื้นที่ของทุน (capitalist geographies) Export Processing Zone หรือ EPZ คือ นโยบายของรัฐที่ผลักดันให้แม่สอดกลายเป็นพื้นที่ทางการผลิตผ่านโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก และใช้กำลังแรงงานข้ามชาติเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ Campbell (2018: 62-65) ชี้ให้เห็นว่า EPZ คือผลผลิตของทุนนิยมในพื้นที่ชายแดนที่ต้องการกำกับควบคุมแรงงานข้ามชาติไม่ให้ออกนอกพื้นที่ ก่อปรกับการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติด้วยกระบวนการพิสูจน์สัญชาติเป็นเครื่องมือหนึ่งที่รัฐใช้เพื่อสร้างกฎระเบียบ (regularization) ให้แรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายเข้าสู่กระบวนการขึ้นทะเบียนอย่างถูกกฎหมาย หากแรงงานข้ามชาติต้องการทำงานในพื้นที่ชั้นในซึ่งได้ค่าจ้างที่สูงกว่าพื้นที่ชายแดน แรงงานข้ามชาติจำเป็นต้องขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายในการขึ้นทะเบียนที่รัฐกำหนดสูงเกินกว่าที่แรงงานข้ามชาติจะจ่ายได้อีกทั้งมีความไม่แน่นอนในการปฏิบัติตามระเบียบ นี่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แรงงานข้ามชาติไม่สามารถเคลื่อนที่สู่เมืองชั้นในได้ ในแง่นี้ EPZ และการขึ้นทะเบียนแรงงานจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของกลไกการกำกับควบคุมเชิงพื้นที่ซึ่งบีบบังคับให้แรงงานข้ามชาติต้องกระทำตามอย่างเข้มข้น ต่อมาเมื่อรัฐได้กำหนดให้อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่ระมาด เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีกฎหมายควบคุมพิเศษ เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ยกเว้น การเคลื่อนที่เข้าสู่เมืองชั้นในจึงเป็นไปได้ตามกฎหมาย นโยบายนี้จึงเป็นกรอบที่เอื้อให้ทุนสามารถใช้แรงงานราคาถูกและสะสมทุนได้อย่างคล่องตัว

แรงงานข้ามชาติถูกจำกัดให้ทำงานได้แต่ในพื้นที่ชายแดนแม่สอด มีกระบวนการจ้างแรงงานแบบยืดหยุ่น (flexibilization of labor) ที่มีเป้าหมายเพื่อการสะสมทุนให้มากที่สุด (maximize) ความเป็นชนชั้นของแรงงานจึงมีลักษณะที่แตกกระจาย (class fragmentation) อีกทั้งแรงงานข้ามชาติตามกฎหมายจะได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่าแรงงานข้ามชาติตามกฎหมาย และทำงานเกินเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติถูกขูดรีดอย่างหนัก แต่แม้ว่าการสร้างแรงงานแบบยืดหยุ่นจะทำให้แรงงานไม่สามารถรวมตัวกันได้ด้วยสำนึกของชนชั้นแรงงาน แต่แรงงานก็ได้ตอบโต้กับทุนด้วยรูปแบบอื่นๆ ที่สำคัญคือแรงงานข้ามชาติได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนคนงานในชีวิตประจำวัน ถือเป็นการประกอบสร้างความเป็นชนชั้นในชีวิตประจำวัน (everyday class recomposition) เป็นการต่อสู้ในสถานที่ทำงานของตนเอง เช่น แรงงานข้ามชาติมีการต่อรองกับนายจ้าง เรื่องการขอเวลาพักทานอาหารเที่ยง คุยโทรศัพท์เพิ่มเติม เป็นต้น ถือเป็นการต่อสู้ด้วยการรวมตัวกันในรูปแบบใหม่ (new forms of collective coming-together)

Campbell ให้ข้อเสนอว่ากลไกการกำกับควบคุมเชิงพื้นที่เป็นผลผลิตจากการต่อสู้ของชนชั้นแรงงาน กลไกดังกล่าวถูกสร้างขึ้นเพื่อทำลายการต่อสู้ทางชนชั้นของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดน เมื่อพิจารณาตามตรรกะนี้จะเห็นได้ว่าการต่อสู้ทางชนชั้นของแรงงาน คือ การผลิตสร้างรูปแบบการต่อสู้ใหม่ๆ ขึ้นมาในชีวิตประจำวัน รัฐและทุนทำหน้าที่วิ่งตามและทำลายปฏิบัติการเหล่านี้เพื่อทำให้การต่อสู้ไม่ประสบผลสำเร็จ ทุนนิยมชายแดน (border capitalism) และการถูกทำให้หยุดชะงัก (disrupted) จึงเป็นการอธิบายปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชนชั้นแรงงานและทุนนิยม ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีการควบคุมและการต่อสู้กันตลอดเวลา หนังสือของ Campbell เล่มนี้จึงเป็นผลงานชิ้นสำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษาประเด็นแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชายแดน ด้วยเหตุที่งานชิ้นนี้ได้ให้ภาพการควบคุมและต่อสู้กันระหว่างรัฐ ทุน และแรงงานข้ามชาติได้อย่างชัดเจน